

АНАЛІЗ СТАНУ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН ДОШКІЛЬНОГО ЦИКЛУ

У статті розкрито поняття “управлінської діяльності”, визначено значення професійно-орієнтованих дисциплін в підготовці студентів дошкільного факультету до управлінської діяльності. Подано визначення поняття “професійно-орієнтовані дисципліни” та проаналізовано стан підготовки студентів до управлінської діяльності.

Ключові слова: управлінська діяльність, підготовка студентів, аналіз стану.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасний стан освітнього простору Української держави визначається міцною законодавчою базою. Законодавство про вищу освіту України включає низку законів таких як Закон “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про дошкільну освіту”, а також Указів Президента України: “Про Міністерство освіти і науки”, “Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні”, “Про заходи щодо реформування системи підготовки спеціалістів та працевлаштування випускників вищих навчальних закладів”.

Аналізуючи підходи до соціальних передумов оновлення підготовки фахівців у педагогічних навчальних закладах, ми вважаємо, що підготовка майбутніх вихователів повинна здійснюватись у ракурсі тих змін, що відбуваються в системі дошкільної освіти.

Закон України “Про дошкільну освіту” статтею 31 передбачає, що на посаду керівника дошкільного навчального закладу (ДНЗ) незалежно від підпорядкування, типу і форми власності призначається особа, яка є громадянином України, має відповідну вищу педагогічну освіту не нижче освітнього кваліфікаційного рівня “спеціаліст”, стаж педагогічної роботи у сфері дошкільної освіти не менш як три роки, а також організаторські здібності, фізичний і психічний стан якої не перешкоджає виконанню професійних обов’язків [3].

Констатуємо той факт, що суспільно-політичні, економічні перетворення у нашій державі та процеси гуманітаризації вищої освіти з особливою гостротою виявляють існуючі суперечності між назрілою потребою у висококваліфікованих фахівцях-управлінцях і низьким рівнем їхньої підготовки як управлінців та недостатньою готовністю випускника вищого навчального закладу до управлінської діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. У наукових дослідженнях приділяється увага професійній підготовці до управлінської діяльності загалом, а саме: основи соціального управління розкриваються в працях В.Г.Афанасьєва, К.Т.Абрамової, А.М.Омарова; теоретичні основи управління освітою та школою, що розкриті в роботах В.І.Бондаря, М.М.Дарманського, Ю.А.Конаржевського, В.І.Маслова, В.В.Олійника, М.М.Поташніка, В.С.Пікельної, П.І.Третьякова, Т.І.Шамової та інших; теоретико-практичні основи управління дошкільною освітою, розкриті в роботах Л.В.Артемової, К.Ю.Білої, А.М.Богущ, К.Л.Крутій, Н.В.Лисенко, Л.С.Пісоцької, Л.В. Поздняк, К.І.Стрюк, А.Н Троян і інших.

Мета статті – проаналізувати стан підготовки студентів до управлінської діяльності в процесі викладання професійно-орієнтованих дисциплін дошкільного циклу.

Виклад основного матеріалу. Проблема підготовки до управлінської діяльності майбутніх фахівців стала об'єктом спеціальних досліджень досить давно. Планування освітнього процесу цілеспрямованої підготовки майбутнього спеціаліста до управлінської діяльності має бути особистісно-орієнтованим і виходити із соціальних потреб і запитів, врахування конкретних соціальних умов, створення інноваційних форм і методів навчання управлінню як особливому виду діяльності, тому що підготовка студента до управлінської діяльності зумовлена його соціально-психологічними та індивідуальними особливостями.

Модель підготовки студентів до управлінської діяльності має бути прообразом їхньої майбутньої професійної діяльності, а тому набуває важливого теоретичного і практичного значення.

Відповідно вважаємо, що слід докорінно переглянути рівень науковості та практичної спрямованості змісту професійно-орієнтованих дисциплін дошкільного циклу, їх лекційного матеріалу та актуалізацію впровадження творчих форм, інноваційних технологій у проведенні практичних та семінарських занять зі студентами, створенню нових навчальних програм та спецкурсів, які в подальшому допомогли студентам в роботі.

Розглядаючи проблему підготовки студентів до управлінської діяльності в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін дошкільного циклу, звернули увагу на відсутність в науковій літературі чіткого поняття, яке б описувало цей термін. Словники подають визначення понять “професійний”, “професійна інформація”, “професійна орієнтація”, “професійне навчання”, “професіограма”. У зв'язку з цим виникла потреба уточнити сутність поняття “професійно-орієнтовані дисципліни”.

Словник лінгвістичних термінів подає поняття “професійний”, як той що пов'язаний з певною професією [1, с.142].

Професійна інформація в тлумачному словнику Вікіпедії визначається, як система заходів щодо накопичення і розповсюдження відомостей про зміст і перспективи сучасних професій та вимоги, що висуваються до особистості, яка бажає набути, форми й умови оволодіння різними спеціальностями, можливості професійно-кваліфікаційного зростання, стан та потреби ринку праці, формування професійних інтересів, намірів та мотивацій особистості [9].

Професійна орієнтація – заходи, спрямовані на ознайомлення людини з її здібностями й можливостями для того, щоб запропонувати їй вибрати одну з найбільш підходящих для неї професій з врахуванням потреб виробництва [10].

Професійно-орієнтоване навчання, на думку Полякова О.Г., це навчання на основі врахування потреб студентів при вивченні того чи іншого матеріалу, який диктується характерними особливостями професії або спеціальності.

Професіограма – повний опис особливостей певної професії, що розкриває зміст професійної праці, а також вимог, які вона ставить перед людиною. Вона складається на основі аналізу змісту професійної діяльності і містить у собі загальну характеристику професії і вимоги, що професія ставить до людини [2].

Професіограма – це по суті документ, у якому подано комплексний, систематизований і всебічний опис об'єктивних характеристик професії і сукупності її вимог до індивідуально-психологічних особливостей людини.

Виходячи з цих визначень ми спробували сформулювати своє. Професійно-орієнтовані дисципліни – це дисципліни, які закладають основи професійної освіти, створюють умови для обґрунтованого вибору певних фахових напрямів у професії, дають можливість випускникам швидко адаптуватися у сфері конкретної діяльності за відповідною спеціальністю, ефективно реалізувати одержані в освітньому закладі професійні знання і творчі здібності.

Аналіз стану підготовки студентів до управлінської діяльності нами вивчався за такими напрямками:

- вивчення змісту робочих навчальних програм, які використовуються у різних педагогічних закладах, де готують фахівців дошкільних навчальних закладів;
- вивчення тенденцій щодо відведення кількості годин та визначення термінів для вивчення особливостей управлінської діяльності в ДНЗ в навчальних планах педагогічних закладів;
- узагальнення результатів аналізу підготовки завідуючих ДНЗ до управлінської діяльності, виявлення позитивних ат негативних тенденцій.

Проаналізувавши навчальні плани та анкети, які давалися студентам різних навчальних закладів зі спеціальності “Дошкільне виховання”, нами зроблено висновки, що на I освітньо-кваліфікаційному рівні “Молодший спеціаліст” викладаються дисципліни, які дають недостатньо знань щодо управлінської діяльності у ДНЗ. Це ми констатували із відповідей на анкетні запитання. Студенти не змогли чітко дати відповіді на запитання щодо суті управлінської діяльності; назвати дисципліни на яких здійснюється підготовка до управлінської діяльності; необхідних особистісних якостей, які необхідні їм в процесі здійснення управлінської діяльності. Результати аналізу анкет переконав нас у тому, що підготовка студентів до управлінської діяльності в процесі викладання професійно-орієнтованих дисциплін дошкільного циклу на нашу думку має проводитись за певними етапами. Нами виділено наступні етапи:

Перший етап, який хронологічно збігається з третім роком навчання в академії. Він має полягати в оволодінні знаннями про професію, ознайомленні студентів з різними напрямками управлінської діяльності, усвідомлення ними соціальної ролі управління, його основних функцій і моделей, розвитку стійкого позитивного ставлення до управлінської професії та потреби у творчому оволодінні нею.

Другий етап, який збігається з четвертим роком навчання в академії має спрямовуватися на збагачення управлінського досвіду – включення студентів у різні види управлінської діяльності, у процесі якої формується усвідомлення своїх фахових можливостей і здібностей, моральних якостей і психологічних властивостей, що забезпечує результативність у роботі. Формуванням стійких і глибоких переконань, принципів, що є складовими світогляду майбутнього управлінця, розширенням і поглибленням світогляду студентів знаннями тих проблем, які повинен вирішувати сучасний керівник в умовах ринкових відносин, закріплення творчого підходу до вирішення професійних завдань, оволодіння основами професійної етики, набуттям навичок системності у роботі.

Для забезпечення якості управління ДНЗ важливо професійний рівень підготовки майбутнього фахівця, який повинен включати: наявність рис управлінського мислення таких, як націленість на кінцеві досягнення, варіативність, системність, комплексність, гнучкість, педагогічна спрямованість, гуманність і соціальна зорієнтованість, чуйність, оригінальність, нестандартність, самостійність, критичність, мобільність, динамізм, здатність до узагальнення, моделювання,

новаторство тощо; знання та виконання основних функцій управління (вироблення та прийняття управлінського рішення; організація; коригування; облік і контроль, а також збір і обробка інформації); рівень компетентності; творчий потенціал; організаторські здібності; ставлення керівника до проблеми; рівень домагань керівника, особливості його самооцінки, здатність до ризику, готовність брати на себе відповідальність за справи колективу; особливості взаємодії керівника з іншими учасниками управлінського процесу, які визначаються стилем керівництва управлінця, умінням організувати ділове спілкування, ставленням до конкретних учасників взаємодії, мірою довіри керівника до своїх працівників тощо. Всіма цими якостями повинен володіти майбутній керівник ДНЗ [8].

Серед низки вимог, що їх ставить сучасність до діяльності менеджера, доцільно виділити кілька різновидів, що характеризується акцентом на певних уміннях, притаманних ефективному управлінцю:

Діагностичні: на основі різноманітних даних щодо розвитку колективу установ освіти, окремих людей та чинників, що на них впливають, установлювати та об'єктивно оцінювати вихідний рівень освіти в масштабах своєї компетенції (дошкільний навчальний заклад, школа, районний, обласний відділ освіти тощо).

Прогностичні: передбачати тенденції, майбутні умови та стани розвитку освіти й чинники, що на неї впливають.

Проектувальні: конкретизувати зміст майбутньої діяльності закладу освіти у вигляді схем, моделей, письмової ділової мови тощо.

Координаційно регулюючі (організаторські): усвідомлювати завдання та зміст роботи, яку треба виконати для досягнення мети в освітніх установах; реалізувати заплановані рішення в життя, інтегрувати людей, здійснювати поточну координацію і регулювання взаємодії між виконавцями, підрозділами організації.

Комунікативні: встановлювати доброзичливі стосунки з усіма, хто має відношення до реалізації мети та завдань управління, налагоджувати інформаційний обмін.

Мотиваційні: стимулювати діяльність людей, формувати у них позитивні спонукання до роботи.

Емоційно-вольові: формувати та підтримувати у людей високий емоційний тонус, впевненість у досягненні мети, успішне вирішення поставлених завдань.

Оцінні: об'єктивно оцінювати ступінь досягнення мети управління, виконання розроблених управлінських рішень, якість роботи колективу установи освіти, окремих виконавців, виявляти позитивне та недоліки, їх причини.

Когнітивні (гностичні): бути компетентним у питаннях теорії та практики управління освітою та у всіх інших проблемах, що належать до мети, завдань, змісту роботи, а також у стосунках людей; мати широкий науковий і культурний кругозір. Мати управлінську, психологічну, педагогічну, економічну, правову компетентність.

Мовні: добре володіти мовою ділових паперів, усною мовою; бути красномовним – уміти переконливо виступати перед людьми, спілкуватись.

Моральні вимоги, що відображають ставлення керівника до загальнолюдських цінностей народу, суспільства України, а також ставлення до управлінської діяльності як професії, до самого себе, любов до батьківщини, намагання принести своєю роботою користь своєму народові; любов до людей, до дітей, намагання зробити їм добро, зокрема своєю діяльністю; розвинуте почуття власної гідності та повага до гідності інших людей, чесність, правдивість, принциповість, дисциплінованість, скромність.

Фізіологічні: здатність нервової системи бути підґрунтям для забезпечення відповідного психічного та фізіологічного напруження.

Фізичні: стан здоров'я та особливості фізичного розвитку, що є основою життєдіяльності та працездатності особистості [3, с.26–27].

До особистості керівника ДНЗ висуваються традиційні та сучасні вимоги. До традиційних вимог належать такі:

– глибокі наукові знання конкретної справи, оскільки для управління персоналом керівникові треба бути компетентним, повністю і точно знати всі умови роботи закладу освіти.

– сучасний керівник повинен володіти високою політичною і педагогічною культурою, знанням психології і соціології.

– сучасний керівник зобов'язаний володіти культурою мовлення, без якої неможливе його спілкування в колективі. Чим вище піднімається керівник по службовій драбині, тим частіше йому доводиться користуватися трибуною і тим потрібніше для нього оволодіння культурою мовлення, засвоєння методів і навиків публічного виступу.

– сучасний керівник зобов'язаний перекласти свої знання на мову практики, втілити її в конкретну справу. Ці навички виробляються безпосередньо в роботі.

– висока професійна майстерність керівника не заперечує, а, навпаки, передбачає високу ерудицію людини.

– у роботі керівника важливу роль відіграє стан його здоров'я.

– керівник зобов'язаний володіти навичками спілкування, вмінням встановлювати між особистісні контакти [6, с.175–177].

Крім того, вважаємо, що основна підготовка до управлінської діяльності має проводитись на II-ому та III-ому освітньо-кваліфікаційних рівнях, оскільки вона відповідає вимогам Закону України “Про дошкільну освіту”.

Висновки. Таким чином, за межами нашого дослідження залишається проблема підготовки до самостійної управлінської діяльності, закріплення та поглиблення професійних якостей, необхідних для самостійної керівної роботи, фахових здібностей та можливостей, готовності до подальшого фахового зростання.

1. Ахманова О. С. Словник лінгвістичних термінів / Ахманова О. С. – М.: Радянська енциклопедія, 1966. – 608 с.

2. Вопросы профессионального образования / Под ред. С. Н. Левиевой. – Л., 1979. – 74 с.

3. Гриньова М., Штепа О. Менеджер в освіті. / Гриньова М., Штепа О. // Підручник для директора. – 2003. – № 9–10. – С. 25–28.

4. Денисенко Н. Образ педагога та нова модель управління дошкільною освітою / Денисенко Н. // Дитячий садок. – 2003. – № 11 (203). – С. 14–18.

5. Закон України “Про дошкільну освіту”: Підписаний Президентом України 11.07.2001 р. // К.: Редакція журналу “Дошкільне виховання”, 2001. – С. 4–33.

6. Огаренко В. М., Малахова Ж. Д. Соціологія праці: навчальний посібник. / Огаренко В. М., Малахова Ж. Д. – Запоріжжя: Гуманітарний університет “ЗІДМУ”, 2001. – 306 с.

7. Пісоцька Л. С. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних закладів до управлінської діяльності / Пісоцька Л. С. // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Збірник наук. праць: У 2-х ч. / За ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. – Ч. 2. – К., 2001. – С. 90–93. – 0,2 авт. арк.

8. Поздняк Л. В. Основи управління дошкільним виховним закладом. / Поздняк Л. В. – К. АПО., 1994.

9. http://uk.wikipedia.org/wiki/Професійна_інформація.

10. http://uk.wikipedia.org/wiki/Професійна_орієнтація.

The article explores the concept of “administrative activities”, defined value professionally-oriented courses to prepare students for management faculty preschool activities. Filed definition of “professionally-oriented discipline” and analyzes the state of preparation of students for management activities.

Key words: *administrative activities, training of students, analysis of the state.*